

Espanyols
tots

bromera **actual**

SUSO DE TORO

LES CARTES DE L'ARTISTA

Jo crec que la vida política, social i cultural espanyola és un joc d'hipocresia en què manen els tafurs i es juga amb cartes marcades i asos a la màniga. Penso que el joc democràtic és precisament el contrari. D'aquesta contradicció perversa, del fet que es jugui a la democràcia, és a dir, al diàleg, amb l'ètica del trampós, és d'on neixen els principals mals d'Espanya. És a dir, que ensenyo el que he anat pensant i dient tots aquests anys, ensenyo les meves cartes: aquest no és un llibre d'escriptor encara que l'hagi escrit un escriptor. O viceversa.

Un no és polític, ni sociòleg, ni estudiós. Un és un ciutadà, però aquest ciutadà és escriptor, i això és un ofici, però aquest humil ofici d'entretenir fa una feina oculta: crea arguments. Arguments individuals i col·lectius. I, si l'escriptor fa la seva feina completa, fa crònica, llegenda i mite. És a dir, que l'humil ofici d'ordidor de contes implica una gran responsabilitat a la qual no puc renunciar.

Ser escriptor és ser un instrument del llenguatge, l'escriptor que transcendeix el seu ofici, l'escriptor artista, en vers o en prosa, pretén contar i també ser un *dichter*, un recitador transcendent. L'escriptor està posseït pel llenguatge, les llengües, la llengua. Llenguatge i llengües no són el mateix, però van l'un al costat de l'altra.

Cada llengua conté en ella mateixa una visió del món, s'acostuma a dir —és ben probable—, en el sentit que conté el concret i l'abstracte, i potser també, a través del llenguatge poètic, mític i religiós, sigui un camí per participar d'una comprensió transcendent del món.

Aquesta visió transcendent haurà d'incloure necessàriament el coneixement que tot ésser viu comparteix alguna cosa, i molt concretament que totes les persones som fetes de la mateixa substància.

Però a més d'aquest camí cap al que és comú, cap al que és compartit, cap al que és universal, que tenen totes les llengües, porten també en la seva essència el camí contrari, un afany de marcar un territori: cada llengua és un argument comunitari o nacional (o en el cas del llatí abans i de l'anglès ara, una visió global del món, que acostuma a ser imperial). Això ha estat sempre clar, els fundadors de regnes o de nacions eren els que construïen a partir d'una parla que convertien en un idioma nacional. Una parla és llenguatge, però una llengua és també en ella mateixa ideologia, ideologia comunitària o nacional. Qui crea un idioma, prefigura una nació, això ha estat i és així. Les llengües no les creen els filòlegs, les creen els dirigents, els fundadors de nacions. Una llengua no és dialectologia, ni gramàtica; una llengua és voluntat de ser nacional, poder nacional.

I l'escriptor ha de lluitar contra l'àngel de la llengua, com Jacob. Perquè només combatent-la la manté viva. És perquè cada llengua pretén imposar-nos la visió de les coses que duu amb ella, una visió que va ser creada

per generacions anteriors, que ha de ser necessàriament qüestionada. L'escriptor ha de negar allò que li ve donat, oblidar el que ja és sabut. Ha de considerar les paraules sempre com a desconegudes, sentir que és el primer cop que es diuen. Per renovar-les, per tant, fa falta, abans de res, ser crític, negar. L'artista és crític per la seva naturalesa, viu en l'agonia, perquè un artista és un punt de crisi perpètua. I l'escriptor sempre aparta la mirada. La seva musa és la memòria, però ell és lleial a la memòria criticant-la, no sent servil.

I per tal com l'escriptor ha de buscar la innocència però no pot ser ingenu, ha d'acompanyar el treball creatiu amb una reflexió paral·lela. Així doncs, entenc que una part de la meua feina d'escriptor és també posar en llenguatge racional allò que qüestiono del llenguatge, de les llengües; allò que qüestiono de l'argument que acompanya les llengües. Allò que qüestiono de la cultura.

No ho puc fer de manera sistemàtica, no és el meu llenguatge. El llenguatge expressiu de l'artista neix de la dialèctica amb la realitat, de la resposta a estímuls diversos i fragmentaris. L'artista és cabra boja, menja herbes de marge i pensa el primer que li ve al cap. Si continua sent artista, no tindrà temps de ser el contrari, un fabricant de sistemes de pensament global. Qui pensa a través de sistemes de pensament és qui ens tutela, ens vigila i pretén tancar-nos: el pastor. Cabres i pastors sempre van plegats, però mantenen relacions ambigües.

MOLTS PASSAPORTS

I com que només les persones primitives són una sola persona, i els altres contemporanis som diversos dins de nosaltres mateixos, mantinc tant com puc rostres diversos. Entre moltes altres coses, entre altres tirades, manies, afectes, identitats, sóc un europeu que és gallec, i també espanyol; però tot plegat a la meua manera, sempre a la meua manera. I no és a les meves mans canviar-ho, tot això és part de mi. I, encara que volgués, no podria, en el fons de mi mateix, renunciar a res, un no pot renunciar a allò que és.

Però, a més, reconec que hi ha en mi —com en tot escriptor, per tal com la nostra feina consisteix a mirar enrere—, d'una banda, la nostàlgia i la recerca d'unitat, de descens a unes arrels imaginades, impossible retorn a través de la ignorància a la innocència; i, d'altra banda, un afany de dispersar-me, de desmembrament. Els afectes, potser, ens fan més humans, millors, però també sentir afecte per moltes coses i persones és obrir-se, projectar-se en moltes direccions diferents, és a dir, trencar. I no puc evitar de viure sentint afecte per noves persones, nous indrets, nous països. És a dir, que viatjo i torno amb el desig de tenir un altre passaport més. I aquesta banda meua que es dispara cap a tot arreu no vol que desapare-

guin els límits i els passaports, no vol que desapareguin els indrets que s'homogeneïtzin i es dissolguin; el que voldria és tenir els passaports d'aquells països nous dels quals un es va enamorant. Un va acumulant nacionalitats, trossos de pertinença.

En tot cas, per les dues principals llengües en què visc, i per condicionants personals, polítics i també socials, em moc en dos àmbits diferents, però imbricats, Galícia i Espanya. Això em porta a fer la meva feina amb aquestes dues llengües, és a dir, a ser crític amb Galícia i amb Espanya. Però reconec que, encara que no fos escriptor, la meua història familiar i personal i la meua manera de ser em portarien igualment a preocupar-me d'aquests dos àmbits i a ser crític amb ells. Jugar en dues taules alhora pot induir a amagar cartes o a enganys, i crec que això ha existit molt en la vida política espanyola d'aquests anys. Però estic convençut que l'únic diàleg possible és des de la franquesa, i per això he intentat dir les mateixes coses a Madrid que a Galícia. Segurament, això m'ha fet guanyar antipaties a tot arreu (és una de les coses que millor em van).

Per més que això m'hagi fet empipar, perquè la reflexió enterboleix la contemplació, i mirar cap a fora impedeix de mirar cap a dins, no he pogut evitar d'escriure un cop i un altre sobre temes socials i polítics. Reconec en mi un caràcter *arbitrista*, pretenc d'argumentar visions corregides de la realitat, i s'ha de saber que l'arbitrisme sempre és una resposta a una realitat que ens fa patir; per tant, doncs, és una manera d'expressar-se bel·ligerant.

I, escrigui sobre el tema que escrigui, comprenc que pretenc convèncer el lector del meu argument i posar de manifest el que considero el veritable rostre del que critico. I qui vol intervenir, corregir la realitat social, avui ho fa a través de la premsa.

La premsa, si és lliure, és la seu de la civilitat. Quan està al servei del poder, en canvi, forma part del sistema de dominació totalitari sobre el ciutadà. Perquè acreditat la llibertat d'expressió i encara crec en el paper de la premsa, que va ser qui em va fer ciutadà, escric per opinar. A la premsa i, ara, al llibre.

EL COMBAT CÍVIC SOBRE EL PAPER

Quan escric reflexivament sobre art o cultura, doncs això, intento ser reflexiu, fins i tot distant. Però quan escric sobre temes polítics i socials no puc ser irònic, i encara menys nihilista; ho faig, en general, per convèncer. És a dir, que per a mi aquests textos són un acte cívic i el conjunt del llibre és un feix d'actes. Diguem-ho amb franquesa: aquest llibre és una cosa molt semblant a un pamflet. I no em fa res: les primeres coses que vaig escriure per ser publicades, amb vietnamita i sobre paper de ciclostil, eren pamflets. Sempre som els mateixos, només canviem els vestits i impostem la veu; mirem d'oblidar i de fer oblidar qui som.

I com que pretenc de convèncer, és a dir, de fer veure la meva visió, només puc optar per l'argumentació d'allò que proposo i, en tot cas, el sarcasme davant allò que critico. I encara que els altres siguin diferents, crec que sempre hi ha subjacent una visió global, i moral, que penso que és democràtica en el sentit ple de la paraula. La democràcia no és un conjunt de lleis, és una utopia moral que intenta plasmar-se en el llenguatge articulat, en lleis, en institucions. Ser ciutadà és una qüestió ètica abans que no política. La democràcia no són unes eleccions, unes institucions; la democràcia

és abans que cap altra cosa la ciutadania. La resta ve afegida.

I si he escrit tant sense que ningú no em faci cas, ja que l'*arbitrista* és un il·lús que no pot evitar de ser-ho, ha estat perquè sóc gallec a la meua manera i sóc espanyol a la meua manera. Podria preguntar-me per què he escrit tant i tant sobre la *galleguitat* i sobre l'*espanyolitat*, i m'ho pregunto; segurament es deu al fet que són part dels conflictes de la meua identitat (però aquest seria un altre llibre).

El discurs de la cultura gallega està encara en construcció, de manera que és més fàcilment reformable, però el discurs nacional espanyol és una forma fixada i fossilitzada que a molts ens ofega fins al punt de fer-nos témer per la nostra supervivència. I qualsevol ésser viu triarà sempre tallar-se un membre abans que morir.

Per això, en el fons d'aquests textos, el que hi ha és l'exposició de la meua idea d'Espanya, una idea absolutament diferent d'aquella que avui és dominant. Però la meua idea és tan legítima com la que avui regna. Precisament, part del joc de poders dins d'una parla, cultura, nació, és utilitzar l'*element nacional* com a arma de lluita: situar el rival com un antinacional. Tot discurs nacionalista xenòfob desposseeix de legitimitat nacional el rival, per després, quan ja és *dels altres*, liquidar-lo. Així, l'exèrcit dels militars revoltats contra la República és deia a si mateix, indistintament, *els nacionals* o *els nacionalistes*. I el règim nacionalista de Franco anomenava els ciutadans antifranquistes *mals espanyols* o *antiespanyols*, i així es resumia tot.

He anat escrivint sobre aquestes qüestions esporàdicament, de manera esparsa, i per aquest motiu, aquests escrits estan sovint molt carregats d'energia; espero que llegits en conjunt no fatiguin massa l'ànim del lector. O no l'encenguin excessivament. Encara que en realitat sempre he pretès d'encendre alguna cosa en qui em llegís, i el mateix títol, *Espanyols tots*, és pur foc negre i fred.

Espanyols som tots, inclosos aquells que, amb tot el dret, volen deixar de ser-ho. Cadascú ho és a la seva manera, amb passió o amb desdeny, amb afecte o amb ressentiment, però totes les persones que tenim un número de DNI ho som. Encara que per a uns sigui la nació que li proporciona aixopluc i identitat, per a altres un edifici on ocupen espai i per a uns altres una nació-presó opressora. Així, doncs, tots els que tenim un número assignat per aquest Estat juguem amb la baralla espanyola, tenim el dret, i el deure, de dir en veu alta el que per a nosaltres és Espanya. Sense por.

Som espanyols, però molts no volem tornar a sentir a parlar mai de la vida d'aquelles estenalles que ens subjectaven obligatòriament i que expressava l'assassí que va refundar aquesta espanyolitat que encara vivim: «Espanyols tots».